

«Тасдиқ мекунам»
Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон,
доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
Хушвахтзода Қ.Х.
«30» сентябры с. 2023

ХУЛОСАИ

чаласаи муштаракӣ кафедраҳои назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ;
ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ; ҳуқуқи конститутсионии
факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

оид ба мубрамият ва аҳамияти мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионии
Абдуалимзода Исмоил Иброҳим дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди
қонунгузории молиявии Тоҷикистон: таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ», ки
барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи
иختисоси 12.00.01 - Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи
таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат (илмҳои ҳуқуқшиносӣ)

Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионии Абдуалимзода Исмоил
Иброҳим дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди қонунгузории молиявии
Тоҷикистон: таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ» дар кафедраи назария ва
таърихи давлат ва ҳуқуқ муҳокима гардида, дар асоси суратмачлиси №6
аз 10-уми январи соли 2023 ба ҳимоя тавсия дода шудааст.

Абдуалимзода Исмоил Иброҳим соли 2004 Донишкадаи андоз ва
ҳуқуқи Тоҷикистонро бо ихтисоси андоз ва андозбандӣ, соли 2009
Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси молия ва қарз, соли 2017
Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси ҳуқуқшинос ва соли 2022
Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистонро бо ихтисоси иқтисодчи хатм намуда, аз соли 2004 то соли
2020 дар вазифаҳои гуногуни вазорату идораҳои давлатӣ ва муассисаҳои
олии таълимӣ фаъолияти меҳнатӣ намудааст. Аз 2020 то инҷониб

номбурда дар вазифаи ноиби ректор оид ба иқтисод ва хоҷагидорӣи Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият дорад.

Абдуалимзода Исмоил Иброҳим дар давраи омода намудани диссертатсия ҳамчун унвонҷӯи кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва хизмати давлатии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб мерафт.

Шаҳодатнома оид ба супоридани имтиҳонҳои номзадӣ соли 2023 аз ҷониби Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дода шудааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ ба талаботи манзурнамудаи банди 17-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, мутобиқ мебошад.

Роҳбари илмӣ - Гафурзода Абдухалил Давлаталӣ, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор. Ректори Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Дар ташаккул ва рушди сохтори иқтисодии ҳар ҷомеаи муосир танзими давлатӣ, ки дар доираи сиёсати иқтисодии интихобгардида амалӣ мегардад, нақши пешбаранда ва муайянкунанда дорад. Яке аз механизмҳои нисбатан муҳиме, ки ба давлат имконияти амалӣ намудани танзими иқтисодӣ ва иҷтимоиро таъмин менамояд, ин низоми молиявии давлат мебошад, ки бахшҳои асосии онро низоми бучет, андоз ва гумрук ташкил медиҳад.

Муносибатҳои молиявӣ дар таърихи давлат ва ҳуқуқи тоҷикон чун ҷузъи ҷудонопазири ҳаёти ҷамъиятӣ ва давлатӣ дар ҳама марҳилаҳои давлатдорӣ арзи ҳастӣ доштанд.

Дар замони истиклолият қонунгузори молиявии ҷумҳурӣ дар давраи фаъоли рушди худ қарор дорад, ки бо дигар шудани муносибатҳои иқтисодӣ ва рушди муносибатҳои бозорӣ алоқаманд мебошад. Табиист, ки муносибатҳои нави иқтисодии дар кишвар ба

вучудомада дар назди қонунгузори молиявӣ, андоз ва гумрук вазифаҳои нав гузошанд. Бо дарназардошти ин омилҳо, таҳқиқи масъалаи мазкур аз лиҳози таърихӣ-ҳуқуқӣ мубарам маҳсуб меёбад.

Яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар давраи муосир тақмили қонунгузори молиявӣ ташкил медиҳад. Мувофиқи сарҳати 8 банди 18 Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028, ки бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 феввали соли 2018, №1005 тасдиқ шудааст, яке аз масъалаҳои муҳим «тақмили қонунгузори соҳаи молиявӣ бо дарназардошти ташаккули рушди иҷтимоию иқтисодии давлат ва таҷрибаи пешқадами ҷаҳонӣ» мебошад.

Дар давраи истиқлолияти давлатӣ бо мукамал шудани қонунгузори молиявӣ фаъолияти молиявии давлат ҳамчун бахши таркибии муҳим ва зарурии низоми сиёсати иҷтимоии давлат қарор гирифта, тарзу усулҳои гуногун ба кор бурда шуд, ки онҳо ба коҳиш додани нобаробарии иҷтимоӣ равона карда шудаанд.

Қонунгузори молиявии Тоҷикистон марҳилаҳои гуногуни инкишофро паси сар намуда, дар замони соҳибистиклолии кишвар мукамал гардид. Бояд қайд намуд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ислоҳоти соҳаи идоракунии молияи давлатӣ диққати аввалиндарача дода мешавад.

Дар ташаккул ва рушди сохтори иқтисодии ҳар ҷомеаи муосир танзими давлатӣ, ки дар доираи сиёсати иқтисодӣ амалӣ мегардад, нақши пешбаранда ва муайянкушанда дорад. Низоми молиявии давлат яке аз механизмҳои нисбатан муҳиме мебошад, ки ба давлат имконияти амалӣ намудани танзими иқтисодӣ ва иҷтимоиро таъмин менамояд.

Даврони соҳибистиклолӣ марҳилаи фаъоли рушди қонунгузори молияи Тоҷикистон маҳсуб ёфта, ба рушди муносибатҳои иқтисодӣ ва бозоргонӣ мусоидат намуда истодааст. Ташаккули муносибатҳои иқтисодӣ ва ба вучуд омадани соҳаҳои нави рушди иқтисодӣ, пайдоиши самтҳои нави рушди стратегии кишвар (масалан, саноатикунони

босуръати кишвар) такмили пайвастаи қонунгузорию молиявиро талаб менамояд.

Такмили қонунгузорию молиявӣ бо як қатор омилҳо, аз ҷумла, дигаргуниҳои фаъолияти молиявии давлат (хусусигардонӣ, дастгирии соҳибкорӣ, муқарраркунии рақами мушаххаси андозсупорӣ, ба вучуд омадани низоми устувори идоракунии молиявӣ ва ғ.) асос меёбад ва қабули қонунҳои нав ва умуман низоми қонунгузорию молиявии ба талаботи объективии ҷамъият мутобиқро тақозо менамояд.

Бо дарназардошти ҳуҷҷатҳои болозикр таҳлили амиқи илмии масъала метавонад дар бартаарафсозии мушкилотҳои мазкур мусоидат намояд.

Яке аз самтҳои муҳимтарини фаъолияти молиявии давлат дар шароити муносири ҷаҳонишавӣ ва бӯҳрони молиявӣю иқтисодӣ ин дуруст, бонизом ва самаранок ба роҳ мондани идоракунии молиявӣ ва назорати дохилӣ дар баҳши давлатӣ мебошад. Зеро иқтисоди бозорӣ бе низоми молиявии хуб ташкилшуда ва бозори молиявии танзимшаванда бомуваффақият ва устувор рушд карда наметавонад.

Низоми молиявӣ ва бозори молиявӣ дар заминаи иқтисоди бозорӣ, ки бавучудорандаи ҷеъматҳои моддӣ ва маънавӣ мебошад, амал менамоянд. Онҳо дар айни замон шартҳои фаъолияти ҳуди иқтисоди бозориро муайян менамоянд. Бинобар ин, дар иқтисоди бозорӣ идоракунии молиявӣ ва назорати дохилӣ дар баҳши давлатӣ аҳамияти ниҳоят муҳимро мебозад. Бинобар ҳамин, таҳқиқи илмии масъалаи мазкур аз лиҳози назариявӣ ва амалӣ барои рушди низоми ҳуқуқӣ ва иқтисодии кишвар муҳим арзёбӣ мегардад.

Солҳои охир ҷиҳати такмили қонунгузорию соҳаи молия ҳуҷҷатҳои муҳиме қабул гардид, аз ҷумла Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028 (с. 2018), Стратегияи идоракунии молияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 (с. 2020); Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 (с. 2016) ва дигар ҳуҷҷатҳои барномавӣ бо дарназардошти

ҳуҷҷатҳои болозикр таҳлили амиқи илмии масъала метавонад дар баргарафсозии мушкилотҳои мазкур мусоидат намояд.

Дар фазои илмии хориҷӣ масъалаҳои умумии қонунгузори молиявӣ аз ҷониби муҳаққиқон таҳқиқ шудааст. Аммо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то ҳол таҳқиқоти диссертатсионии алоҳида дар ин самт ҷой надорад. Аксарияти паҳлуҳои таърихӣ-ҳуқуқии ташаккул ва инкишофи қонунгузори молиявии Тоҷикистон қорқард нашудаанд. Аз ин рӯ, аз нигоҳи илмӣ-назариявӣ таҳқиқоти диссертатсионии мазкур муҳрам ба ҳисоб меравад.

Навғонии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ. Навғонии илмии таҳқиқоти диссертатсиониро мавриди таҳқиқ қарор додани ҳуди масоили ҷанбаҳои таърихӣ-ҳуқуқии ташаккул ва инкишофи муносибатҳои молиявӣ ташкил медиҳад, ки дар таҳқиқоти мазкур аввалин маротиба дар шакли комплексӣ дар сатҳи мукамал аз лиҳози таърихӣ-ҳуқуқӣ масъалаи пайдоиш ва ташаккули қонунгузори молиявӣ таҳлил гардидааст.

Мақсади таҳқиқот. Мақсади асосии таҳқиқотро таҳлили маҷмӯии танзими ҳуқуқии ташаккул ва рушди қонунгузори ҳудуди Тоҷикистони таърихӣ ва муосири молиявӣ ташкил медиҳад. Таҳқиқи таърихӣ-ҳуқуқии пайдоиш ва инкишофи қонунгузори молиявӣ дар асоси таҳлили маводҳои илмии таърихӣ, ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ, адабиёти илмӣ ва дар заминаи онҳо қорқард намудани хусусиятҳои хоси ташаккули қонунгузори молиявӣ дар давраҳои мушаххаси таърихӣ, пажӯҳиши қонунгузори молиявии амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон мақсади асосии таҳқиқоти мазкур ба ҳисоб меравад.

Вазифаҳои таҳқиқот. Вобаста аз мақсади гузошташуда, вазифаи таҳқиқот инҳо мебошанд:

– муайян намудани пайдоиши муносибатҳои молиявӣ дар аҳди қадим, ва асримиёнагии Тоҷикистон то давраи шӯравӣ;

- таҳқиқи пайдоиш ва рушди қонунгузории молиявии Тоҷикистон дар давраи шӯравӣ;
- таҳлили ташаккул ва рушди қонунгузории молия дар даврони соҳибистиқлолии кишвар;
- баррасӣ ва омӯзиши марҳилаҳои инкишофёбии қонунгузории молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- таҳлили рушди қонунгузории молиявӣ оид ба назорат ва идоракунии давлатии соҳаи молия;
- муайян намудани самтҳои афзалиятноки рушди минбаъдаи қонунгузории молиявӣ дар шароити муосир;
- коркарди дурнамои инкишофи қонунгузории молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Хулосаҳо ва тавсияҳои илмӣ, ки дар диссертатсия пешкаш гардидаанд, бо истифода аз ақидаҳо ва мафҳумҳои пазируфташудаи илмӣ исбот карда шудаанд. Натиҷаҳои илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ аз сатҳи навгонии таҳқиқоти диссертатсионӣ дарак медиҳанд. Таҳқиқоти диссертатсионӣ кори илмии анҷомёфта буда, дар он вазифаҳои гузошташуда пурра ҳалли ҳудро ёфтаанд.

Доир ба мавзӯи диссертатсия ва моҳияти он унвонҷӯ 8 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 5 адади онҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 3 мақола дар нашрияҳои дигар бо забонҳои тоҷикӣ ва русӣ ба таъб расонидааст. Интишороти муаллиф мазмун ва моҳияти мавзӯи таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос намуда, таҳлили онҳо дар қисми хулоса ва тавсияҳои диссертатсия ҷой дода шудаанд.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Диссертатсия дар кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон муҳокима шуда, аз 10-январии соли 2023, тибқи суратмаҷлиси №6 ба ҳимоя тавсия шудааст.

Маводи таҳқиқот, инчунин, дар маърузаҳои муаллиф дар конференсҳо, семинарҳои илмӣ, васоити ахбори омма ва интишороти илмӣ инъикос ёфтаанд. Масалан, натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур аз соли 2019 ба ин тараф дар конференсияҳо ва чорабиниҳои илмии зерин:

– «Ислоҳоти низоми идоракунии давлатӣ ва хизмати давлатӣ: моделҳои муосири самаранокии он» - маъруза дар мавзӯи «Дастгирии фаъолияти рақобат ҳамчун яке аз самтҳои сиёсати давлатӣ» (ш. Душанбе, 2021);

– «Нақши Эмомалӣ Раҳмон дар ташаккул ва рушди давлатдории миллӣ» - маъруза дар мавзӯи «Пайдоиши муносибатҳои молиявӣ дар аҳди қадим ва асрҳои миёна дар сарзамини тоҷикон» (ш. Душанбе, 2021);

– «Таъсири ҷаҳонишавӣ ба равандҳои сиёсии Тоҷикистон» - маъруза «маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-амалӣ» (ш. Душанбе, 2021) манзур шудаанд.

Маврид ба таъкиқ аст, ки натиҷаҳои таҳқиқот дар мукамалгардонии қонунгузориҳои молиявӣ метавонад заминаи воқеӣ гузошта бошад.

Инчунин мазмунҳои алоҳидаи рисола барои таҳқиқотҳои минбаъдаи илмӣ дар соҳаи ҳуқуқи молиявӣ, ҳуқуқи андоз, ҳуқуқи гумрукӣ, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи бонкӣ ва ғайра метавонад мавриди истифода қарор дода шаванд. Нуқтаҳои таҳқиқотро омӯзгорон дар рафти таълими фанҳои «Ҳуқуқи гражданин», «Ҳуқуқи соҳибкорӣ», «Ҳуқуқи молиявӣ», «Ҳуқуқи андоз» ва «Ҳуқуқи бонкӣ» метавонанд чун маводи таълимӣ истифода баранд.

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ. Саҳми шахсии муаллифи диссертатсия ба сатҳи нафгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ, нуқтаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ асоснок карда мешавад.

Ҳамчунин, тарзи навишт, гузориши масъала, сабки диссертатсия сахми шахсии муаллифро нишон медиҳад. Ҳамчунин, аз тарафи муаллифи диссертатсия дар мақола ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ пешниҳодҳо ҷиҳати ташаккул ва инкишофи низоми бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ манзур гардидааст.

Мавзӯ ва мазмуни таҳқиқот барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ бо шиносномаи ихтисоси илмии 12.00.01 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат мувофиқат мекунад.

Таҳқиқоти диссертатсионии Абдуалимзода Исмоил Иброҳим дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди қонунгузории молиявии Тоҷикистон: таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.01 - Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат ба талаботи бандҳои 31, 33-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ буда, аз тарафи муаллиф мустақилона таълиф гардида, дорои ягонагии дохилӣ, натиҷа ва нуктаҳои нави илмӣ мебошад ва сахми шахсии муаллифро дар соҳаи илм нишон медиҳад.

Қарор карда шуд:

1. Диссертатсияи Абдуалимзода Исмоил Иброҳим дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди қонунгузории молиявии Тоҷикистон: таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ» таҳқиқоти илмӣ-соҳавӣ ба ҳисоб рафта, ба талаботи пешбинигардидаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад.

2. Диссертатсияи Абдуалимзода Исмоил Иброҳим дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди қонунгузории молиявии Тоҷикистон: таҳқиқоти

таърихӣ-ҳуқуқӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.01 - Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-018 тавсия карда шавад.

Хулоса дар маҷлиси муштаракӣ кафедраҳои назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ; ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносӣ муқоисавӣ; ҳуқуқи конституционӣ факултети ҳуқуқшиносӣ Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул карда шуд. Дар маҷлис иштирок доштанд: 13 нафар. Натиҷаи овоздихӣ: «тарафдор» - 13 нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест, суратмаҷлиси ҷаласаи муштаракӣ кафедраҳои назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ; ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносӣ муқоисавӣ; ҳуқуқи конституционӣ факултети ҳуқуқшиносӣ Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (таъйиноти декани факултети ҳуқуқшиносӣ Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 09 январи соли 2023, таҳти №335/1) аз 28 январи соли 2023.

Раиси маҷлиси муштарак:

номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент,
декани факултети ҳуқуқшиносӣ ДМТ

Курбонализода Н.Ш.

Котиби маҷлиси муштарак:

номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ

Наимов Б.Ф.

Муқарризи №1:

номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент,
мудири кафедраи ҳуқуқи инсон ва
ҳуқуқшиносӣ муқоисавӣ факултети
ҳуқуқшиносӣ ДМТ

Саъдизода Ҷ.

Муқарризи №2:

номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент,
мудири кафедраи идоракунии давлатӣ
ва ҳуқуқи иқтисодии Академияи
идоракунии давлатии назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Холинова М.М.

Имзои Холинова М.М.-ро тасдиқ мекунам
Сардори РК ва КМ АИДНИТ

Ш.Б. Ҳамидов

Имзоҳоро тасдиқ мекунам:

Сардори РК ва КМ ДМТ

Тавқиев Э.Ш.

80.01.23